

PENGHARMONIAN PRINSIP *KHIYAR AL-RU'YAH* DALAM TRANSAKSI PERNIAGAAN DI MALAYSIA

Muhammad Hafiz Mohd Shukri
lefthanden_ace@yahoo.com

Ruzian Markom
ruzian@ukm.my

Fakulti Undang-undang
Universiti Kebangsaan Malaysia

Abstrak

Islam melarang berlakunya pembohongan, ketidakjujuran, pemalsuan dan tipu helah dalam mana-mana transaksi perniagaan. Islam telah menyediakan suatu penyelesaian yang praktikal bagi kedua-dua pihak yang terlibat dalam mana-mana perjanjian kontrak yang melibatkan pembekalan barangan tidak berkualiti, iaitu hak untuk memilih atau *haqq al-khiyar*. Berdasarkan prinsip *al-khiyar*, mana-mana pihak yang tidak berpuas hati dengan pembekalan barangan mengikut perjanjian kontrak dapat mempertimbangkan semula keputusannya sama ada meneruskan kontrak tersebut atau membatalkannya. Penulisan ini bertujuan membincangkan prinsip *haqq khiyar al-ru'yah* (hak pilihan pemerhatian) sebagai salah satu hak untuk memilih seperti yang diperuntukkan di bawah undang-undang Islam serta pengharmonian dengan prinsip pilihan bagi ketidakpatuhan terhadap perihal atau sampel dalam Akta Pelindungan Pengguna 1999. Kajian ini menggunakan pendekatan harmonisasi, iaitu analisis dibuat terhadap persamaan dan perbezaan antara prinsip pilihan menurut undang-undang Islam dan dalam undang-undang Malaysia. Dapatan kajian menunjukkan bahawa kedua-dua perundangan, iaitu undang-undang Islam dan undang-undang yang terpakai di Malaysia telah memberikan hak kepada pembeli untuk melaksanakan prinsip *khiyar al-ru'yah* dalam sesuatu kontrak dengan memenuhi beberapa syarat tertentu.

Kata kunci: prinsip *khiyar ru'yah*, undang-undang kontrak, undang-undang Islam, harmonisasi undang-undang, ketidakpatuhan terhadap perihal atau sampel, Akta Perlindungan Pengguna 1999

Abstract

Islam forbids lying, dishonesty, fraud and deceit in any business transaction. Islam also provides a practical solution for both parties involved in a dispute concerning supplying goods without quality, with the provision of haqq al-khiyar (the right to have an option or choice). Based on the principle of

al-khiyar, any party who is not satisfied with the quality of the goods supplied based on the contract has the right to decide whether to proceed with or cancel the contract. This article discusses the principles of haqq khiyar al-ru'yah (option to cancel upon viewing) as one of the rights under Islamic law and its harmonisation with the principle of option for non-compliance with the description/sample in the Consumer Protection Act 1999. Harmonisation approach was adopted in analysing the similarities and differences between the principle of al-khiyar in Islamic law and the principle of option in the laws of Malaysia. The findings of the research reveal that both Islamic law and Malaysian law have given buyers the right to follow the principle of khiyar al-ru'yah in a contract, when certain conditions are fulfilled.

Keywords: principle of khiyar ru'yah, law of contract, Islamic law, harmonization of laws, non-compliance with the description or sample, laws of the Consumer Protection Act 1999

PENGENALAN

Dalam urusan kehidupan harian, seseorang individu berkemungkinan akan membeli beberapa jenis barang tanpa mengetahui apa-apa kekurangan yang terdapat pada barang tersebut. Hal ini mungkin disebabkan oleh faktor promosi yang dilakukan secara berlebihan oleh penjual dan seterusnya mengaburi fikiran pengguna untuk bertindak secara bijak dalam sesuatu urusan jual beli. Oleh itu, para pembeli atau pengguna seharusnya mengetahui jenis hak yang termaktub dalam sistem perundangan apabila berlakunya situasi seperti ini. Suatu tindakan yang kebiasaannya diambil oleh pembeli ialah mengembalikannya ke kedai, atau pembeli tersebut memohon ganti rugi terhadap barangan atau perkhidmatan tersebut. Islam telah memperuntukkan hak untuk memilih kepada para pembeli, iaitu sama ada meneruskan atau membatalkan sesuatu kontrak sekiranya berlaku insiden seperti ini. Salah satu hak memilih yang telah diperuntukkan di bawah undang-undang Islam ialah hak memilih untuk pembeli yang membeli barang tanpa melihatnya terlebih dahulu dan pembeli mempunyai pilihan sama ada meneruskan kontrak atau membatalkannya setelah melihat barang yang telah dihantar kepadanya (*khiyar al-ru'yah*). Oleh hal yang demikian, kajian ini akan menerangkan prinsip *khiyar al-ru'yah* dalam transaksi perniagaan sebagai salah satu hak untuk memilih seperti yang diperuntukkan dalam undang-undang Islam. Bagi menghuraikan teori tersebut, penulis menganalisis beberapa isu berkaitan dengan *khiyar al-ru'yah* menurut perundangan Islam dan sivil.

DEFINISI *KHIYAR AL-RU'YAH* DI BAWAH UNDANG-UNDANG ISLAM

Khiyar al-Ru'yah atau pilihan semasa pemerhatian telah ditakrifkan secara asasnya sebagai suatu hak bagi seseorang pembeli sama ada mengesahkan sesuatu perjanjian jual beli atau menolaknya setelah melihat subjek kontrak, iaitu barangan atau perkhidmatan yang dipersetujui.¹ Oleh itu, sekiranya seseorang individu itu membeli sejenis produk daripada seorang penjual tanpa melihatnya semasa pembentukan kontrak, maka jualan produk tersebut adalah dianggap sah dan pembeli tersebut mempunyai pilihan sama ada menerima atau menolak produk berkenaan setelah melihatnya apabila barangan dihantar. Terma “*khiyar al-ru'yah*” telah ditakrifkan dalam Mejelle seperti yang berikut:

Sekiranya seseorang itu membeli barang tanpa melihatnya, dia mempunyai pilihan sehinggalah dia melihatnya. Selepas dia melihat barang tersebut, sekiranya dia mahu, dia berhak membatalkan pembelian tersebut. Sebaliknya, dia boleh menerima pembelian tersebut sekiranya dia mahu. Situasi ini disebut sebagai pilihan semasa pemerhatian.²

Walau bagaimanapun, menurut pandangan majoriti ulama, *khiyar al-ru'yah* tidak terpakai sekiranya pembeli telah bersetuju dengan pembelian suatu barangan atau perkhidmatan yang wujud semasa pembentukan kontrak.³ Selain itu, *khiyar al-ru'yah* merupakan salah satu prinsip pilihan dalam sistem perundangan Islam yang tidak memerlukan pembeli menyatakannya semasa sesuatu perjanjian kontrak dimasuki. Hak memilih tersebut telah diperuntukkan di bawah undang-undang Islam terhadap kontrak yang melibatkan penangguhan subjek kontrak semasa perjanjian kontrak dibentuk.⁴

DALIL DAN SYARAT BAGI *KHIYAR AL-RU'YAH* DI BAWAH UNDANG-UNDANG ISLAM

Secara amnya, Abu Ghuddah berpandangan bahawa dalil bagi prinsip *khiyar al-ru'yah* berdasarkan pengesahan yang telah diberikan oleh Nabi Muhammad SAW semasa hayat baginda sama seperti pengesahan yang telah diberikan oleh Nabi Muhammad SAW bagi transaksi Islam yang lain seperti pajak gadai (*al-rahm*), sewa (*al-ijarah*) dan perkongsian (*mudharabah*). Pengesahan untuk melakukan aktiviti tersebut agar bebas daripada mana-mana elemen

1 Ibn Nujaym. 2002. *Al-Nahr al-Fa'iq Sharh Kanz al-Daqa'iq*. Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah. Jilid 3. hlm. 380.

2 Article 320 of the Mejelle. *Lih. j* Salim Rustum Baz. 1986. *Sharh al-Majallah*. Beirut: Dar Ihya' al-Turath al-Arabi. hlm. 170

3 Al-Kasani, 'Ala' al-Din Abu Bakr Ibn Mas'ud, 1998. *Bada'i al-Sana'i fi Tartib al-Shara'i*. Beirut: Dar Ihya' al-Turath al-Arabi.

4 Al-Sanhuri, 'Abd al-Razzaq. 1981. *Al-Masadir al-Haqq fi al-Fiqh al-Islami, Dirasat Muqaranah bi al-Fiqh al-Islami*. Beirut: Dar Ihya' al-Turath al-Arabi. Jilid 4. hlm. 160.

yang bertentangan dengan undang-undang dan bertujuan untuk memudahkan manusia dalam menjalani kehidupan seharian.⁵ Walaupun tiada ayat al-Quran yang menyatakan secara jelas mengenai *khiyar al-ru'yah*, terdapat beberapa ayat yang menunjukkan bahawa wujudnya larangan daripada Allah SWT terhadap orang beriman supaya tidak mengambil harta orang lain secara haram. Islam menyeru kita agar mematuhi prinsip keadilan dan kesaksamaan dalam menjalankan urusan kontrak. Allah SWT telah berfirman dalam surah al-An'am, ayat 152⁶ yang bermaksud:

“Dan janganlah kamu hampiri harta anak yatim melainkan dengan cara yang baik (untuk mengawal dan mengembangkannya, sehingga ia baligh (dewasa serta layak mengurus hartanya dengan sendiri); dan sempurnakanlah segala sukatan dan timbangan dengan adil. Kami tidak memberatkan seseorang dengan kewajiban melainkan sekadar kesanggupannya. Dan apabila kamu mengatakan sesuatu (semasa membuat apa-apa keterangan), maka hendaklah kamu berlaku adil, sekalipun orang itu ada hubungan kerabat (dengan kamu); dan perjanjian (perintah) Allah hendaklah kamu sempurnakan. Dengan yang demikian itulah Allah perintahkan kamu supaya kamu beringat (mematuhi-Nya).”

Juga dalam surah al-Maidah, ayat 8⁷ yang bermaksud:

“Wahai orang-orang yang beriman, hendaklah kamu sentiasa menjadi orang yang menegakkan keadilan kerana Allah, lagi menerangkan kebenaran; dan jangan sekali-kali kebencian kamu terhadap sesuatu kaum itu mendorong kamu untuk tidak melakukan keadilan. Hendaklah kamu berlaku adil (kepada sesiapa jua) kerana sikap adil itu lebih hampir kepada taqwa. Dan bertaqwalah kepada Allah, sesungguhnya Allah Maha Mengetahui dengan mendalam akan apa yang kamu lakukan.”

Selain itu, terdapat beberapa hadis Nabi Muhammad SAW yang menyatakan tentang dalil *al-khiyar* dengan jelas. Salah satu daripada hadis tersebut telah direkodkan oleh Imam 'Abd Al-Razzaq al-San'ani dalam kitabnya yang bertajuk *al-Musannaf* di bawah topik perbincangan mengenai jualan berdasarkan pilihan. Hadis tersebut telah diriwayatkan oleh Tawus dan beliau berkata:

Nabi Muhammad SAW telah membawa (sebelum kerasulannya) seekor unta untuk seorang Badwi. Selepas transaksi tersebut selesai, baginda pun bersabda kepada orang Badwi itu, “ambillah hak untuk memilih bagi

5 Abu Ghuddah, 'Abd al-Sattar. 1985. *Al-Khiyar Wa Atharuhu fi al-'Uqud, Madhkal ila Nazariyyat al-Khiyar Wa Dirasat Fiqhiyyah Muqaranah li-Ahkam Khiyarat*. Kuwait: Matba'at Maqhaqi. hlm. 56.

6 Tafsir al-Quran Bahasa Melayu. Surah Al-An'am. <http://www.surah.my/6> [19 Oktober 2012]

7 Tafsir al-Quran Bahasa Melayu. Surah Al-Maidah. <http://www.surah.my/5> [21 Oktober 2012]

kamu”. Kemudian orang itu memandang baginda dan berkata, “Semoga Tuhan mengekalkan hidup kamu. Siapakah kamu?” Selepas kerasulannya, baginda mengesahkan undang-undang yang berkaitan dengan *al-khiyar* selepas jualan.”⁸

Berdasarkan hadis di atas, al-San’ani berpendapat bahawa amalan *al-khiyar* telah diiktiraf oleh masyarakat Arab dan telah dipraktikkan oleh mereka sebelum kedatangan Islam. Selepas itu, amalan tersebut telah dipersetujui oleh Nabi Muhammad SAW.⁹

Dalam mengesahkan hak untuk memilih yang berkaitan dengan *khiyar al-ru'yah*, Nabi Muhammad SAW telah bersabda seperti yang berikut:

“Sesiapa yang membeli sesuatu barangan tanpa melihatnya, maka dia mempunyai hak memilih apabila dia melihatnya.”¹⁰

Hadis ini menunjukkan bahawa Islam memelihara hak dan kepentingan bagi kedua-dua pihak dalam sesuatu kontrak, sama ada pembeli atau penjual dalam transaksi perniagaan mereka. Islam juga menyeru supaya semua urusan perniagaan hendaklah dijalankan berdasarkan persetujuan bersama antara kedua-dua belah pihak di samping memenuhi prinsip keadilan seperti yang ditetapkan oleh Allah SWT. Oleh itu, mana-mana pihak yang tidak berpuas hati dengan sesuatu perjanjian kontrak boleh mempraktikkan hak mereka sekiranya pihak tersebut mendapati bahawa produk yang dibeli itu tidak memenuhi spesifikasi seperti yang telah ditetapkan dalam perjanjian kontrak tersebut.

Namun begitu, para ulama daripada keempat-empat mazhab telah memberikan beberapa pandangan yang berbeza dalam membicarakan dalil mengenai *khiyar al-ru'yah* bagi urusan jual beli barang yang tidak dilihat semasa kontrak tersebut dibentuk.

Dalam hal ini, majoriti ulama mazhab Hanafi, Maliki dan Hanbali berpendapat bahawa *khiyar al-ru'yah* adalah sah. Walau bagaimanapun, para ulama mazhab Syafii tidak menerimanya sebagai amalan yang sah. Penerangan terperinci mengenai dalil *khiyar al-ru'yah* dari sudut pandangan para ulama adalah seperti yang berikut:

(1) Menurut pandangan mazhab Hanafi, *khiyar al-ru'yah* adalah sah sekiranya seseorang pembeli itu tidak melihat barangan yang dibeli

8 Al-San’ani, Abu Bakr ‘Abd al-Razzaq Ibn Hammam. 1983. *Al-Musannaf*. Ed. Habib al-Rahman al-A’zami. Beirut: al-Maktab al-Islami. Jilid 8. hlm. 198.

9 *Ibid.*

10 Zayla’i, Abu Muhammad Abdullah Bin Yusuf Hanafi. 1393 AH. *Nasb al-Rayah li Ahadith al-Hidayah*. Beirut: Maktabat al-Islamiyyah. Vol. 1. hlm 9.

semasa perjanjian kontrak tersebut dibentuk.¹¹ Dalam situasi ini, sekiranya pembeli tidak melihat barang yang ingin dibeli semasa kontrak dimasuki tetapi beliau telah melihat barang tersebut sebelum kontrak itu dibentuk, maka pembeli tersebut kemudiannya boleh membatalkan kontrak itu sekiranya barang yang telah dihantar kepadanya adalah berbeza daripada apa yang dilihat sebelum itu. Begitu juga sekiranya pembeli tersebut membeli sesuatu barang tanpa melihatnya langsung, maka dia berhak terhadap *khiyar al-ru'yah* dengan syarat bahawa kualiti, nilai dan daya tahan barang yang telah dihantar kepadanya adalah lebih rendah daripada spesifikasi yang dinyatakan dalam kontrak. Walau bagaimanapun, sekiranya barang tersebut mempunyai spesifikasi yang sama seperti yang telah dipersetujui dalam kontrak, maka seseorang pembeli hendaklah menerima barang itu dan dia tidak berhak untuk mengaplikasikan prinsip *khiyar al-ru'yah*.¹² Namun begitu, sebahagian ulama mazhab Hanafi pula berpendapat bahawa hak memilih yang berkaitan dengan *khiyar al-ru'yah* merupakan hak mutlak bagi seseorang pembeli. Seseorang pembeli mempunyai hak tersebut sama ada komoditi yang telah dihantar itu memenuhi spesifikasi kontrak mahupun tidak.¹³

- (2) Para ulama mazhab Maliki pula berpandangan bahawa jualan yang disertakan dengan syarat berkaitan dengan *khiyar al-ru'yah* adalah sah sekiranya perkara subjek dalam jualan tersebut berada jauh dari lokasi kontrak itu dibentuk dan juga sukar untuk diakses serta barangan atau perkhidmatan itu telah digambarkan secara terperinci sebelum pembentukan kontrak. Dalam situasi seperti ini, seseorang pembeli dibenarkan membatalkan kontrak sekiranya perkara subjek dalam jualan tersebut tidak memenuhi spesifikasi kontrak. Walau bagaimanapun, sekiranya barangan atau perkhidmatan memenuhi kesemua spesifikasi seperti yang telah ditetapkan dalam kontrak, maka pembeli tersebut perlu menerima barang itu dan dia tidak mempunyai hak bagi *khiyar al-ru'yah*¹⁴ bermakna, *khiyar al-ru'yah* tidak boleh diamalkan sekiranya subjek dalam sesuatu kontrak berdekatan dan mudah diakses dari lokasi pembentukan kontrak. Berdasarkan autoriti tersebut, pembeli perlu meneliti rupa bentuk dan kualiti sesuatu barangan terlebih dahulu sebelum kontrak dimasuki sekiranya barang tersebut mudah diakses.
- (3) Majoriti para ulama mazhab Hanbali juga bersetuju dengan pandangan Mazhab Maliki. Walau bagaimanapun, sekiranya barangan yang telah

11 Ibn Nujaym, *op.cit.*, hlm. 379. Lihat juga Marghinani, Burhan al-Din Abu al-Hassan 'Ali Ibn Abu Bakr Ibn 'Abd al-Jalil al-Rashdani. 1993. *Al-Hidayah fi Sharh Bidayah al-Mubtadi*. Ed. Malal Yusuf. Beirut: Dar Al-Kutub Al-'Ilmiyyah. Jilid 3. hlm. 34.

12 Al-Sanhuri, *op.cit.*, hlm. 161. Lihat juga Al-Kasani, *op.cit.*, hlm. 572-73.

13 Ibn Rushd, 1983. *Bidayat al-Mujtahid wa Nihayat al-Muqtasid*. Cairo: Dar al-Kutub al-Islamiyyah. Jilid 2. hlm. 117.

14 Al-Sanhuri, *op.cit.*, hlm. 166.

dihantar kepada pembeli adalah sama seperti spesifikasi kontrak, maka kontrak itu adalah mengikat dan prinsip *khiyar al-ru'yah* tidak terpakai kepadanya.¹⁵ Dalam erti kata lain, seseorang penjual hendaklah menyatakan dengan jelas mengenai sifat, kualiti dan daya tahan sesuatu barangan kepada pembeli sebelum pembeli tersebut memilih untuk memasuki perjanjian jual beli barang yang tidak dapat dilihat terlebih dahulu berdasarkan prinsip *khiyar al-ru'yah*.¹⁶

- (4) Sementara itu, terdapat dua aliran pendapat dalam Mazhab Syafii mengenai dalil *khiyar al-ru'yah*. Ulama terdahulu berpandangan *khiyar al-ru'yah* adalah sah. Oleh itu, pembeli berhak memilih sekiranya membeli sesuatu tanpa melihatnya sebelum kontrak dimasuki. Walau bagaimanapun, ulama moden berpandangan *khiyar al-ru'yah* adalah sah tertakluk pada pemerhatian menggunakan kaedah pemeriksaan yang bersesuaian dengan barangan yang dibeli.¹⁷ Pandangan kedua merupakan pendapat yang lebih kukuh dalam mazhab Syafii.¹⁸

Bagi menolak prinsip *khiyar al-ru'yah*, para ulama terutamanya daripada mazhab Syafii bersandarkan pendapat bahawa sesuatu perjanjian kontrak yang dibentuk tanpa melihat perkara subjek dalam kontrak tersebut sebenarnya mengandungi elemen keraguan (*gharar*). Oleh itu, prinsip *khiyar al-ru'yah* menjadi tidak sah.¹⁹ Perkataan *gharar* merujuk elemen keraguan dan kejahilan salah satu atau kedua-dua pihak dalam sesuatu kontrak mengenai sifat bagi perkara subjek dalam kontrak tersebut atau keraguan mengenai kewujudan perkara subjek pada waktu kontrak itu dimasuki.²⁰ Para ulama merujuk larangan daripada Nabi Muhammad SAW yang tidak membenarkan berlakunya *bay al-gharar* apabila Abu Hurairah meriwayatkan bahawa “Nabi melarang transaksi yang melibatkan keraguan”.²¹ Elemen *gharar* dan *jahl* boleh menyebabkan timbulnya pertikaian dalam kalangan pihak yang terlibat dalam sesuatu kontrak. Oleh sebab itu, para ulama mazhab Syafii yang terdahulu berpandangan bahawa prinsip *khiyar al-ru'yah* yang

15 *Ibid*, at 170.

16 Secara tidak langsung menunjukkan bahawa para ulama mazhab Maliki dan Hanbali menerima prinsip *khiyar al-ru'yah* sebagai suatu sebab yang sah bagi membatalkan sesuatu kontrak sekiranya perkara subjek dalam kontrak tersebut telah diterangkan dengan jelas dari segi spesifikasi, kualiti dan nilainya semasa pembentukan kontrak. Jika tidak, seseorang pembeli tidak berhak membatalkan kontrak itu berdasarkan teori *khiyar al-ru'yah*.

17 Al-Shirazi, Abu Ishaq Ibrahim Ibn ‘Ali Ibn Yusuf al-Fayruzabadi. 1994. *Al-Muhadhdhab fi Fiqh al-Imam al-Shafi’i*. Beirut: Dar Ihya’ al-Turath al-Arabi. Jilid 1. hlm. 350.

18 Nawawi, Abu Zakariyya Ibn Sharaf, 1995. *Al-Majmu’ Sharh al-Muhadhdhab*. Jeddah: Maktabat al-Irshad. Jilid 9. hlm. 349.

19 Ibn Qudamah. 2004. *al-Mughni*. Cairo: Dar al-Hadith. Jilid 4. hlm. 150.

20 Kamali, *op.cit.*, hlm. 84.

21 ‘Asqalani, al-Hafiz ibn Hajar, 1996. *Trans of Bulugh al-Maram Min Adillat al-Ahkam*. Riyadh: Dar al-Salam. hlm. 464.

mbolehkan salah satu pihak dalam sesuatu kontrak memutuskan sama ada meneruskan atau membatalkan kontrak tidak harus dibenarkan.²²

Selain itu, satu lagi hujah yang dibangkitkan oleh para ulama ialah aktiviti jualan untuk barangan yang tidak wujud semasa perjanjian kontrak yang dilarang berdasarkan hadis Nabi Muhammad SAW. Baginda bersabda:

“Janganlah menjual apa-apa yang tiada dalam simpanan kamu”.²³

Berdasarkan hadis di atas, para ulama berpendapat bahawa untuk memenuhi matlamat asas, iaitu mendapatkan kepastian mengenai sifat dan kualiti barangan jualan yang baik adalah apabila barang tersebut wujud semasa majlis akad atau kontrak (*majlis al-‘aqad*) yang sedang dijalankan. Hal ini bagi memastikan pembeli tersebut dapat melihat barangan yang dibeli dan segera memutuskan sama ada ingin meneruskan perjanjian jual beli itu²⁴ ataupun tidak.

Sementara itu, para ulama yang menyokong prinsip *khiyar al-ru’yah* pula sebaliknya berpendapat bahawa dalil yang membenarkan *khiyar al-ru’yah* berdasarkan sabda Rasulullah SAW:

“Sesiapa yang membeli sesuatu barangan tanpa melihatnya, maka dia mempunyai hak memilih apabila dia melihatnya”.²⁵

Hadis di atas menunjukkan bahawa seseorang pembeli boleh menentukan sama ada hendak meneruskan perjanjian jual beli atau membatalkannya berdasarkan prinsip *khiyar al-ru’yah*, iaitu selepas melihat barangan dalam sesuatu kontrak.

Bagi mempertahankan teori *khiyar al-ru’yah*, para ulama juga telah merujuk keputusan yang diberikan oleh Jubayr Ibn Mut’im, iaitu salah seorang sahabat Rasulullah SAW dalam suatu peristiwa penting. Beliau dilaporkan telah mengadili suatu pertikaian yang berlaku antara Uthman Ibn Affan dan Talhah Ibn Ubaidillah mengenai isu jual beli tanah tanpa melihatnya terlebih dahulu sebelum kontrak dibentuk. Jubayr Ibn Mut’im

22 Para ulama daripada mazhab Syafii berbahas bahawa elemen keraguan akan timbul apabila seseorang pembeli membeli sesuatu barang tanpa melihatnya terlebih dahulu. Pembeli tersebut tidak tahu sama ada barang itu menepati spesifikasi seperti yang ditetapkan dalam kontrak ataupun tidak. Oleh sebab itu, kaedah jualan barang seperti itu tidak dibenarkan. Lihat juga al-Nawawi, *op.cit.*, hlm. 348.

23 Shawkani, Muhammad Ibn ‘Ali Ibn Muhammad. 1938. *Nayl al-Awtar Sharh Muntaqa al-Akhhbar Min Ahadith Sayyid al-Akhyar*. Taha ‘Abd al-Rauf Sa’d & Mustafa al-Hawari (ed.). Cairo: Maktabat al-Kuliyah al-Azhariyyah, hlm. 238.

24 Al-Shirazi, *op.cit.*, hlm. 350.

25 Abu Daud, Imam al-Hafiz Sulayman Ibn Al-Ash’ath Ibn Ishaq al-Azdi al-Sajistani, 1999. *Sunan Abu Daud*. Salih Ibn ‘Abd al-‘Aziz Ibn Muhammad Ibn Ibrahim (ed.). Jilid 3. Riyadh: Dar al-Salam. hlm. 254.

telah memutuskan bahawa perjanjian jual beli tersebut adalah sah dan hak untuk membuat pemerhatian telah diberikan kepada Talhah kerana beliau membeli tanah tersebut tanpa melihatnya sebelum kontrak dimasuki.²⁶

Para ulama mazhab Hanafi yang menyokong prinsip *khiyar al-ru'yah* pula berbahas bahawa peristiwa di atas membuktikan prinsip tersebut adalah sah dan merupakan hak mutlak bagi seseorang pembeli untuk memilih sama ada ingin meneruskan transaksi perniagaan atau membatalkannya selepas melihat barang yang dibeli.²⁷ Para ulama juga berpendapat bahawa peristiwa tersebut berlaku di hadapan sekumpulan para sahabat Rasulullah SAW dan tiada seorang pun dalam kalangan mereka yang membantah keputusan yang diberikan oleh Jubayr Ibn Mut'im. Sehubungan itu, keputusan tersebut merupakan keputusan sebulat suara yang dibuat oleh para sahabat.²⁸

Selain itu, para ulama mazhab Maliki yang menyokong prinsip *khiyar al-ru'yah* berpendapat bahawa *gharar* yang wujud dalam aktiviti jual beli barang²⁹ adalah kecil dan dibenarkan menurut Syariah. Para ulama mazhab Hanafi pula mengatakan bahawa elemen *gharar* yang timbul daripada aktiviti jual beli barang yang tidak dapat dilihat akan disingkirkan sekiranya seseorang pembeli diberikan hak berdasarkan prinsip *khiyar al-ru'yah* selepas melihat barang yang dibeli.³⁰

Secara ringkasnya, majoriti ulama bersetuju bahawa pembeli yang membeli sesuatu barang tanpa melihatnya terlebih dahulu dan kemudian mendapati bahawa barang tersebut tidak memenuhi spesifikasi seperti yang ditetapkan dalam perjanjian kontrak dibenarkan untuk mempraktikkan hak memilih berdasarkan prinsip *khiyar al-ru'yah*.

RASIONAL SEBALIK PRINSIP *KHIYAR AL-RU'YAH*

Secara amnya, prinsip *khiyar al-ru'yah* bertujuan untuk membantu seseorang pembeli, selepas perkara subjek dalam sesuatu kontrak telah dihantar kepadanya, bagi menentukan sama ada ingin meneruskan perjanjian jual beli ataupun tidak apabila mendapati bahawa barang yang dibelinya tidak memenuhi spesifikasi seperti yang termaktub dalam kontrak.

Aplikasi prinsip *khiyar al-ru'yah* juga disokong dengan keperluan bagi kedua-dua belah pihak dalam sesuatu kontrak untuk memudahkan urusan perniagaan mereka. Memandangkan terdapat pelbagai jenis urusan perniagaan pada masa kini dan sesetengah penjual barang juga adakalanya tidak dapat menyediakan barang jualan dengan kadar yang segera, maka

26 Nawawi, *op.cit.*, hlm. 350.

27 Ibn Nujaym, *op.cit.*, hlm. 381.

28 Al-Kasani, *op.cit.*, hlm. 572.

29 Perkataan "barang" dalam ayat ini merujuk barang yang tidak dapat dilihat semasa perjanjian jual beli dibuat.

30 Ibn Rushd, *op.cit.*, hlm. 117.

seseorang pembeli itu perlu membuat tempahan terlebih dahulu sebelum barang tersebut dihantar kepadanya.³¹ Sebagai contoh, barang import yang tidak dijual dalam pasaran tempatan dapat dijadikan sebagai suatu ilustrasi bagi menerangkan bagaimana hak memilih berdasarkan *khiyar al-ru'yah* dapat diaplikasikan pada zaman sekarang. Seseorang pengguna berkemungkinan terpaksa mengimport alat ganti untuk keretanya tanpa melihatnya terlebih dahulu semasa majlis akad bagi kontrak tersebut berlangsung. Dalam situasi ini sekiranya alat ganti yang telah dihantar kepada pengguna tersebut tidak memenuhi seperti yang ditetapkan dalam kontrak, maka prinsip *khiyar al-ru'yah* adalah relevan untuk diaplikasikan. Oleh itu, pengguna tersebut berhak memilih sama ada ingin meneruskan kontrak atau membatalkannya dan disokong oleh pandangan majoriti ulama.

Prinsip *khiyar al-ru'yah* juga dapat memberikan keadilan kepada seseorang pembeli. Pembeli adakalanya sukar untuk memerhatikan kualiti barang tertentu dengan sempurna sebelum dihantar kepadanya. Oleh itu, berdasarkan teori *khiyar al-ru'yah*, mereka telah diberikan hak tersebut selepas barang itu dihantar dan juga selepas mereka melihatnya. Sekiranya pembeli tersebut berpuas hati dengan barangan yang dihantar, maka dia boleh meneruskan kontrak dan menerima barang itu dengan membuat bayaran penuh. Walau bagaimanapun, sekiranya pembeli tidak berpuas hati dengan barang tersebut disebabkan tidak memenuhi spesifikasi yang telah dipersetujui dalam kontrak, maka pembeli diberikan hak membatalkan kontrak dan meminta supaya penjual memulangkan kembali wang depositnya.

Berdasarkan analisis di atas, jelaslah bahawa prinsip *khiyar al-ru'yah* signifikan dalam memudahkan pelbagai urusan perniagaan serta memelihara hak dan tanggungjawab pembeli dan penjual dalam kontrak.

ISU BERKAITAN PENGAPLIKASIAN PRINSIP *KHIYAR AL-RU'YAH* DALAM KONTRAK

1. Keperluan Menyesuaikan *al-Ru'yah* dengan Sifat Barangan

Menurut pendapat majoriti para ulama, maksud sebenar bagi terma *al-ru'yah* (pemerhatian) tidak hanya merujuk perbuatan melihat subjek dalam sesuatu kontrak dengan mata kasar semata-mata.³² Terma ini juga merujuk kaedah lain seperti melihat, menyentuh, menghidu, memeriksa, dan mencuba, bergantung sepenuhnya pada sifat barangan yang akan dibeli dan keadaan pembeli yang berpotensi untuk membeli barangan tersebut. Sekiranya sifat barangan yang akan dibeli itu hanya boleh dinilai dengan menggunakan mata

31 Madkur, *op.cit.*, hlm. 548-49.

32 Al-Kasani, *op.cit.*, hlm. 573. Lihat juga Al-Sanhuri, *op.cit.*, hlm. 255; Kharofa, Ala' Eddin. 1997. *Transactions in Islamic Law*. Kuala Lumpur: A.S. Noordeen, hlm. 113-14.

kasar seperti sebidang tanah, maka konsep *al-ru'yah* merujuk perbuatan melihat dengan mata kasar. Walau bagaimanapun sekiranya sifat barangan tersebut perlu diuji supaya seseorang pembeli dapat menelitinya dengan lebih lanjut, sebagai contohnya sebuah motosikal atau kereta. Maka konsep sebenar bagi *al-ru'yah* terpakai apabila bakal pembeli tersebut dibenarkan memandu uji sesuatu kenderaan yang ingin dibelinya. Sebaliknya, jika barang yang akan dibeli itu merupakan sejenis produk kalis air, maka konsep pemerhatian merujuk perbuatan meletakkan produk tersebut ke dalam air bagi menguji sifatnya. Juga, sekiranya barang yang ingin dibeli itu tidak dapat diuji atau diperhatikan sifatnya melalui sentuhan atau perbuatan menghidu melainkan dengan hanya menggunakan mata kasar semata-mata, maka seseorang pembeli yang cacat penglihatan dibenarkan membawa seorang pakar supaya pakar tersebut dapat menerangkan sifat dan kualiti barang itu kepada pembeli.

Berdasarkan gambaran ini jelas membuktikan keperluan mengaplikasikan *al-ru'yah* pada mana-mana kaedah pemeriksaan yang membolehkan sesuatu barang yang ingin dibeli itu dapat diperhatikan dengan baik. Oleh itu, mengikut undang-undang Islam, seseorang pembeli boleh memilih sama ada ingin meratifikasi kontrak tersebut atau membatalkannya berdasarkan prinsip *khiyar al-ru'yah* selepas melaksanakan mana-mana kaedah pemerhatian yang sesuai.

2. Jangka Masa Pelaksanaan Prinsip *Khiyar Ru'yah* dalam Kontrak

Para ulama mazhab berbeza pendapat terhadap isu penentuan jangka masa pelaksanaan *khiyar al ru'yah*. Menurut mazhab Hanafi, pembeli berhak membatalkan kontrak dalam tempoh waktu yang munasabah dan tidak ada tempoh tertentu untuk pembeli membatalkan sesuatu kontrak berdasarkan teori *khiyar al-ru'yah*. Pembeli berhak membatalkan kontrak pada bila-bila masa sekiranya tiada bukti yang menunjukkan dia telah bersetuju dengan kontrak itu atau telah melupuskan barang-barangnya.³³ Sementara itu menurut mazhab Hanbali, pembeli berhak melaksanakan haknya sejurus selepas barangnya dihantar. Pembeli juga dibenarkan membatalkan kontrak selagi kedua-dua pihak dalam sesuatu kontrak masih bersama-sama secara fizikal dalam majlis akad.³⁴ Namun begitu, mazhab Maliki dan Syafii tidak menyatakan secara jelas mengenai tempoh waktu untuk melaksanakan hak berdasarkan teori *khiyar al-ru'yah*.

33 Ibn Nujaym, *op.cit.*, hlm. 372. Lihat juga Marghinani, *op.cit.*, hlm. 34.

34 Ibn Qudamah, *op.cit.*, hlm. 581.

STATUS PRINSIP PILIHAN (*Al-KHIYAR*) DI BAWAH UNDANG-UNDANG MALAYSIA

Secara amnya, maksud teknikal bagi prinsip pilihan di bawah undang-undang Malaysia tidak jauh berbeza jika dibandingkan dengan definisi *al-khiyar* di bawah undang-undang Islam. Definisi “pilihan” di bawah undang-undang Malaysia merujuk hak seseorang pembeli atau pengguna untuk meratifikasikan sesuatu perjanjian kontrak atau menarik balik kontrak tersebut dalam tempoh waktu yang ditetapkan.

Berdasarkan peruntukan di bawah Akta Perlindungan Pengguna 1999, terma “pilihan” merujuk hak seseorang pengguna dalam sesuatu transaksi bagi tempoh antara pembatalan atau penerimaan kontrak tersebut.³⁵ Selain itu, pilihan juga merujuk hak seseorang pembeli bagi menentukan sama ada meneruskan kontrak ataupun tidak.³⁶

Prinsip Pilihan dalam Undang-undang Malaysia

Prinsip pilihan oleh pembeli terhadap barangan yang dibekalkan telah diaplikasikan dalam undang-undang Malaysia. Keadaan ini berlaku apabila sesuatu barang itu tidak memenuhi gerenti (jaminan) berkenaan dengan pembekalan barang, Seksyen 41(1), 41(2) dan 41(3) Akta Perlindungan Pengguna 1999 memperuntukkan bahawa:

41. (1) Jika pengguna mempunyai hak tebus rugi terhadap pembekal di bawah Bahagian ini berkenaan dengan kegagalan apa-apa barang untuk memenuhi gerenti di bawah Bahagian V, pengguna itu boleh menggunakan remedi yang berikut:

jika kegagalan itu ialah kegagalan yang dapat dibetulkan, pengguna boleh menghendaki pembekal membetulkan kegagalan itu dalam masa yang munasabah mengikut seksyen 42; dan

jika kegagalan itu ialah kegagalan yang tidak dapat dibetulkan atau bersifat *substantial* mengikut pengertian seksyen 44 pengguna boleh-tertakluk kepada seksyen 43, menolak barang itu mengikut seksyen 45; atau mendapatkan ganti rugi daripada pembekal sebagai pampasan bagi apa-apa penurunan nilai barang itu ke bawah harga yang telah dibayar atau kena dibayar oleh pengguna bagi barang itu.

(2) Sebagai tambahan kepada remedi di bawah subseksyen(1), pengguna boleh mendapatkan ganti rugi daripada pembekal bagi apa-apa kerugian atau

35 Lihat Bahagian VI, Hak terhadap Pembekal Berkenaan dengan Gerenti dalam Pembekalan Barang: Akta Perlindungan Pengguna 1999.

36 Wu Min Aun dan Beatrix Vohrah, 1996. *The Commercial Law of Malaysia*. Malaysia: Cornell University Press. hlm. 25.

kerusakan yang ditanggung oleh pengguna, selain keraguan atau kerusakan oleh sebab penurunan nilai barang itu yang terbukti sebagai hasil atau akibat daripada kegagalan itu.

(3) Jika pembekal enggan atau abai untuk membekalkan kegagalan sebagaimana yang dikehendaki di bawah perenggan (1)(a), atau enggan atau abai untuk berbuat demikian dalam masa yang munasabah, pengguna boleh:

(a) membetulkan kegagalan itu di tempat lain dan mendapatkan semua kos munasabah yang ditanggung dalam membetulkan kegagalan itu daripada pembekal itu; atau

(b) tertakluk kepada seksyen 43, menolak barang itu mengikut seksyen 45.

Peruntukan ini jelas menunjukkan bahawa prinsip pilihan di bawah undang-undang Malaysia juga selaras dengan undang-undang Islam dalam melindungi pengguna daripada pihak pembekal barangan yang tidak berkualiti dan mengelirukan.

APLIKASI PRINSIP *KHIYAR AL-RU'YAH* DI BAWAH UNDANG-UNDANG MALAYSIA

Secara amnya, pemakaian prinsip *khiyar al-ru'yah* di bawah undang-undang Malaysia dapat dianalisis menerusi prinsip pilihan bagi ketidakpatuhan terhadap perihalan atau sampel.

1. Definisi Pilihan bagi Ketidakpatuhan terhadap Perihalan atau Sampel

Menurut terma perundangan, ketidakpatuhan terhadap perihalan atau sampel merujuk kesalahan dalam sesuatu kontrak yang mendatangkan kerugian atau wujudnya elemen penipuan dalam kontrak tersebut.³⁷ Oleh hal yang demikian, pilihan bagi ketidakpatuhan terhadap perihalan atau sampel merujuk hak untuk pihak yang menjadi mangsa dalam sesuatu kontrak bagi memilih sama ada hendak menarik balik kontrak itu atau meneruskannya jika didapati bahawa barang yang telah dihantar itu tidak mematuhi perihalan atau sampel yang disediakan semasa pembentukan kontrak berlaku.

Secara ringkasnya, definisi bagi prinsip pilihan seperti yang telah dinyatakan di atas adalah sama seperti definisi bagi prinsip *khiyar al-ru'yah* di bawah undang-undang Islam. Walau bagaimanapun, prinsip pilihan bagi ketidakpatuhan terhadap perihalan atau sampel di bawah undang-undang

³⁷ Bryan, A Garner. *op.cit.*, hlm. 104.

Malaysia boleh dibahagikan kepada dua kategori utama, iaitu jualan melalui perihalan dan jualan melalui sampel.

2. Jualan melalui Perihalan

Di bawah undang-undang Malaysia, jualan melalui perihalan berlaku apabila seseorang pembeli membeli sesuatu barangan tanpa melihatnya semasa kontrak pembelian itu dibentuk dan hanya bersandarkan perihalan barangan tersebut semata-mata.³⁸

Perkataan “perihalan” dalam konteks perundangan merujuk penerangan mengenai sesuatu subjek berdasarkan ciri atau kualitinya. Perihalan juga bermaksud penerangan yang dilakukan secara lisan atau menerusi lukisan bagi sesuatu yang telah dilihat atau menerusi pengalaman seseorang.³⁹ Selain itu, Aun dan Vohrah juga menyatakan bahawa jualan melalui perihalan merujuk sesuatu pembelian apabila seseorang pembeli tidak melihat barangan yang dibeli dan transaksi dilakukan melalui kiriman e-mel dan jualan menerusi katalog.⁴⁰

Sementara itu, menurut Benjamin, terdapat dua situasi yang dianggap sebagai jualan melalui perihalan, iaitu jualan yang melibatkan barang tidak tentu atau barang masa hadapan⁴¹ dan jualan melibatkan barang tertentu⁴² yang dibeli oleh pembeli dengan bergantung pada perihal yang menerangkan tentang barang tersebut. Hujah yang dikemukakan oleh Benjamin jelas menunjukkan bahawa bagi kontrak jualan barang yang melibatkan barang tidak tentu atau barang masa hadapan, kontrak tersebut merupakan kontrak jualan melalui perihal. Namun begitu, jika jualan itu melibatkan barang-barang tertentu, perlu dibuktikan bahawa pembeli berkenaan bergantung pada perkataan yang digunakan dalam kontrak tersebut bagi menjadikannya sebagai satu kontrak jualan melalui perihal.⁴³

Seksyen 15 Akta Jualan Barang 1957 memperuntukkan prinsip bagi jualan melalui perihalan seperti yang berikut:

15. Jualan melalui perihalan

Jika terdapat suatu kontrak untuk menjual barang-barang melalui perihalan terdapat suatu syarat tersirat bahawa barang-barang itu hendaklah bersamaan

38 Lee Mei Pheng dan Delta Samen, “Commercial Law in Malaysia”. dlm. *Malayan Law Journal* hlm. 265, 1997

39 Bryan, A Garner. *op.cit.*, hlm. 456.

40 Wu Min Aun dan Beatrix Vohrah. *op.cit.*, hlm. 200.

41 Seksyen 2 Akta Jualan Barang 1957 mendefinisikan “barang masa hadapan” sebagai barang-barang untuk dikilangkan atau dihasilkan atau diperolehi oleh penjual selepas kontrak jualan dibuat.

42 Seksyen 2 Akta Jualan Barang 1957 mendefinisikan “barang tertentu” sebagai barang-barang yang dikenal pasti dan dipersetujui pada masa suatu kontrak jualan dibuat.

43 Zeti Zuryani Mohd Zakuan dan Sakina Shaik Ahmad Yusoff, “Gerenti Tersirat Di Bawah Akta Perlindungan Pengguna 1999: Penambahbaikan Kepada Syarat Tersirat Di Bawah Akta Jualan Barang 1957?” *JUUM* 15 hlm. 103, 2011

dengan perihalan dan, jika jualan itu melalui contoh juga perihalan, ia tidak mencukupi bahawa kuantiti barang-barang bersamaan dengan contoh jika barang-barang juga tidak bersamaan dengan perihalan.

Berdasarkan Seksyen 15, seseorang penjual itu perlu memastikan bahawa barang yang dijualnya mematuhi perihal jika jualan tersebut dibuat secara perihal. Oleh yang demikian, pelanggaran terhadap peruntukan dalam seksyen ini merupakan pelanggaran syarat yang membolehkan pembeli menolak barang.⁴⁴

Selain itu, Seksyen 34 Akta Perlindungan Pengguna 1999 juga memperuntukkan gerenti tersirat bahawa barang mematuhi perihal. Maka, dalam pembekalan barang, wujud gerenti tersirat bahawa barang itu bersamaan dengan perihal. Oleh itu, jika barang yang dibeli oleh pengguna tidak mematuhi perihal, maka penjual boleh dianggap melanggar gerenti tersirat di bawah seksyen tersebut.

Seksyen 16 Akta Jualan Barangan 1957 seterusnya memperuntukkan syarat tersirat mengenai kualiti dan kelayakan bagi barang-barang yang dibekalkan. Seksyen 16(1)(a) dan Seksyen 16(1)(b) menyatakan seperti yang berikut:

16. Syarat tersirat mengenai kualiti dan kelayakan.

(1) Tertakluk kepada Akta ini dan bagi mana-mana undang-undang lain semasa dikuatkuasakan, tidak ada waranti atau syarat tersirat mengenai kualiti atau kelayakan bagi apa-apa maksud tertentu bagi barang-barang yang dibekalkan di bawah suatu kontrak jualan kecuali sebagai berikut:

(a) Jika pembeli secara nyata atau tersirat memberitahu penjual maksud tertentu bagi barang-barang yang diperlukan, untuk menunjukkan bahawa pembeli bergantung pada kepakaran atau penghakiman penjual dan barang-barang adalah daripada perihalnya dalam perjalanan urusan penjual untuk membekalkan (sama ada dia adalah pengilang atau pengeluar atau tidak) terdapat suatu syarat tersirat bahawa barang-barang hendaklah secara munasabahnyaya layak untuk maksud itu:

Dengan syarat, dalam kes suatu kontrak bagi penjualan suatu barang khusus di bawah hak cipta atau nama dagangan lain tidak terdapat syarat tersirat lain mengenai kelayakan bagi apa-apa maksud tertentu.

(b) Jika barang-barang dibeli melalui perihalan daripada seseorang penjual yang menjual barang-barang daripada perihalan itu (sama ada dia adalah pengilang atau pengeluar atau tidak) terdapat suatu syarat tersirat bahawa

44 Sakina Shaik Ahmad Yusoff dan Rahmah Ismail, 2008. "Perlindungan Pengguna Di Bawah Undang-Undang: Pembekalan Barang & Perkhidmatan" dlm *Jurnal Undang-Undang Dan Masyarakat* Jilid 12. hlm. 48-73.

barang-barang itu hendaklah daripada kualiti boleh dagang.

Dengan syarat, jika pembeli telah memeriksa barang tersebut, tidaklah terdapat apa-apa syarat tersirat tentang kecacatan-kecacatan yang seharusnya terzahir dari pemeriksaan itu.

Bagi membawa sesuatu tuntutan di bawah Seksyen 16(1)(a) Akta Jualan Barangan 1957, pembeli perlu terlebih dahulu membuktikan bahawa; (i) pembeli secara nyata atau termaklum telah menzahirkan kepada penjual tentang maksud tertentu barang itu dikehendaki; (ii) pembeli bergantung pada kemahiran atau kehematan penjual dan; (iii) barang itu adalah daripada perihal yang biasa dibekalkan dalam perniagaan penjual. Oleh itu, seseorang penjual itu bertanggungjawab bagi membekalkan barang yang secara munasabahnya layak untuk memenuhi tujuan atau maksud pembelian barang tersebut.⁴⁵ Sekiranya seseorang penjual melanggar peruntukan di bawah seksyen ini, maka pembeli boleh menamatkan kontrak dan menolak barang yang telah dihantar kepadanya.

Walau bagaimanapun, Seksyen 16(1)(a) tertakluk pada satu pengecualian. Tanggungjawab penjual bagi memastikan bahawa barang yang dijual secara munasabahnya layak untuk maksud pembelian adalah tidak wujud sekiranya pembeli membeli barang tersebut dengan merujuk paten atau nama dagangan. Sebagai contoh, pembeli meminta daripada penjual untuk membeli baju yang berjenama “Orlando”. Dalam situasi ini, pembeli tersebut dikatakan tidak bergantung pada kemahiran atau kehematan penjual tetapi bergantung pada kemahiran dan kehematan pengilang.

Sementara itu, berdasarkan Seksyen 16(1)(b) Akta Jualan Barangan 1957 memperuntukkan bahawa jika sesuatu barang dibeli secara perihal daripada seseorang penjual, barang tersebut hendaklah mempunyai kualiti boleh dagang. Daripada kes yang telah diputuskan, antara ujian yang diguna pakai dalam menentukan “kualiti boleh dagang” ialah ujian kegunaan. Dalam erti kata lain, barang tersebut haruslah boleh digunakan untuk sekurang-sekurangnya satu kegunaan seperti barang daripada perihal sedemikian selalunya digunakan. Walau bagaimanapun, obligasi ini tidak perlu dipenuhi oleh penjual sekiranya pembeli telah memeriksa barang tersebut.⁴⁶

Seksyen 41 Akta Jualan Barangan 1957 telah memperuntukkan hak kepada pembeli untuk memeriksa barang. Seksyen ini memperuntukkan bahawa sekiranya barang telah diserahkan kepada pembeli sebelum dia terlebih dahulu memeriksanya, maka dia tidak dianggap telah menerimanya melainkan dan sehingga dia telah mempunyai peluang yang munasabah untuk memeriksanya bagi menentukan sama ada barang tersebut sesuai

45 Lihat juga Seksyen 33(1) Akta Perlindungan Pengguna 1999 yang memperuntukkan gerenti tersirat mengenai kesesuaian bagi maksud tertentu.

46 *Ibid*, at 51.

dengan kontrak ataupun tidak.⁴⁷ Hal ini menunjukkan bahawa pembeli mempunyai hak untuk memeriksa sesuatu barang yang telah dihantar kepadanya dan seterusnya menentukan sama ada hendak menerimanya ataupun tidak. Secara tidak langsung, situasi ini jelas menunjukkan bahawa prinsip *khiyar al-ru'yah* (pilihan semasa pemerhatian) telah diaplikasikan di bawah undang-undang di Malaysia pada masa kini.

Seksyen 39 Akta Perlindungan Pengguna 1999 seterusnya memperuntukkan bahawa Bahagian IV dalam Akta tersebut memberikan pengguna hak tebus rugi terhadap pembekal barang jika gagal mematuhi mana-mana gerenti tersirat di bawah Seksyen 31 hingga 37. Di bawah Seksyen 41 Akta Perlindungan Pengguna 1999, antara pilihan atau remedi yang boleh digunakan oleh pengguna sekiranya sesuatu barang tidak mematuhi gerenti ialah pengguna boleh meminta pembekal membetulkan kegagalan itu dalam masa yang munasabah. Walau bagaimanapun, sekiranya kegagalan tersebut tidak dapat dibetulkan atau bersifat sepadan (*substantial*), maka pengguna boleh menolak barang itu mengikut Seksyen 45 atau mendapatkan ganti rugi daripada pembekal sebagai pampasan bagi apa-apa penurunan nilai barang itu atas harga yang telah dibayar.⁴⁸

Dalam kes *Yeo Brothers Co (Pte) Ltd lwn Atlas Properties (Pte) Ltd*,⁴⁹ plaintif telah bersetuju membeli sebuah flat kondominium yang dianggarkan mempunyai keluasan lantai seluas 177.07 meter per segi daripada defendan. Pada 13 Mac 1986, Ketua Juruukur telah mengesahkan pelan ukur yang terakhir dan keluasan flat yang ditentukan hanyalah seluas 158 meter persegi. Keluasan tersebut ialah 19.07 meter persegi lebih kecil dan wujudnya kadar pengurangan sebanyak 10.77 peratus daripada jumlah keluasan yang telah dianggarkan sebelum itu.

Selepas itu, peguam bagi pihak defendan telah memberikan suatu notis di bawah perjanjian jual beli kepada plaintif supaya melengkapkan perjanjian tersebut tanpa memberikan sebarang potongan harga kepadanya bagi membeli flat kondominium itu. Walau bagaimanapun, plaintif enggan melengkapkan perjanjian tersebut dan memfailkan saman pemula terhadap defendan untuk mengisytiharkan bahawa defendan tidak berhak untuk mengarahkan plaintif supaya melengkapkan perjanjian jual beli itu. Plaintif berhujah bahawa defendan hanya berhak untuk berbuat demikian sekiranya defendan memberikan potongan harga dalam pembelian flat tersebut disebabkan wujudnya pengurangan dari segi jumlah keluasan lantai berbanding jumlah keluasan lantai yang telah dianggarkan sebelum itu. Selepas flat tersebut siap dibina, plaintif kemudiannya terus menginap di situ tanpa melengkapkan perjanjian jual beli terlebih dahulu.

47 Lihat Seksyen 41 Akta Jualan Barangan 1957.

48 Lihat Seksyen 39 dan Seksyen 41 Akta Perlindungan Pengguna 1999.

49 [1988] 1 *MLJ* 150

Oleh itu, apabila kes tersebut dibawa ke mahkamah, isu utama yang perlu diputuskan oleh mahkamah ialah sama ada kegagalan untuk menepati perihal, iaitu berlakunya pengurangan jumlah keluasan lantai sebanyak 19.07 meter persegi atau 10.77 peratus daripada jumlah keluasan yang telah dianggarkan adalah bersifat sepadan (*substantial*) ataupun tidak.

Mahkamah kemudiannya menetapkan bahawa jumlah pengurangan sebenar bagi keluasan lantai flat tersebut perlu diambil kira dalam memutuskan sama ada bersifat *substantial* ataupun tidak. Setelah mengambil kira semua faktor dan situasi, mahkamah memutuskan bahawa pengurangan jumlah keluasan lantai bagi jenis harta tersebut (flat kondominium) bersifat *substantial*. Bagi membeli sesebuah flat kondominium, jumlah keluasan lantainya merupakan salah satu faktor penting yang boleh mempengaruhi seseorang sama ada ingin membelinya atau tidak. Defendan seterusnya diarahkan oleh mahkamah supaya membayar pampasan kepada plaintif atas sebab wujudnya pengurangan jumlah keluasan lantai bagi flat kondominium tersebut.

Oleh hal yang demikian, jelaslah bahawa seseorang pengguna berhak meminta penjual membayar pampasan sebagai ganti rugi jika barang yang dibeli oleh pengguna tersebut tidak mematuhi perihal dan kegagalan untuk mematuhi perihal itu adalah bersifat *substantial* serta menjejaskan nilai barangan.

Walau bagaimanapun sekiranya wujud sesuatu perbuatan yang menunjukkan bahawa seseorang pembeli itu telah bersetuju untuk menerima barang yang dibeli meskipun tidak memenuhi perihal atau tidak menyamai sampelnya, maka pembeli tersebut tidak berhak menamatkan kontrak itu dan hanya layak untuk mendapatkan pampasan.

Dalam kes *M.G. Sheth & Ors lwn Lam Thye Co. Ltd.*,⁵⁰ pihak responden telah memasuki kontrak bersama pihak perayu untuk menerima penghantaran berupa 100 000 keping genting bumbung dan 2000 keping rabung bumbung (*ridges*). Deskripsi yang telah diberikan ialah “jenama BYMH Genting Bumbung Kelas Pertama dan Rabung Bumbung (saiz Feroke)”. Berdasarkan kontrak perjanjian, terdapat bukti yang jelas menunjukkan bahawa saiz Feroke, walaupun bukan merupakan terma perihal dagangan, tetapi telah difahami oleh pihak-pihak dalam kontrak tersebut sebagai merujuk suatu saiz tertentu.

Walau bagaimanapun, barang yang kemudiannya telah dihantar oleh pihak perayu didapati tidak menepati deskripsi atau perihal seperti yang diberikan sebelum itu memandangkan genting dan rabung bumbung tersebut bukan berjenama BYMH dan saiznya juga tidak menepati saiz sebenar. Namun begitu, sebahagian daripada barang tersebut kemudiannya telah

50 [1954] 20 *MLJ* 230

dihantar ke Butterworth, manakala bakinya telah dihantar ke Alor Setar untuk diberikan kepada para pembeli yang membeli daripada pihak responden.

Mahkamah memutuskan bahawa perbuatan pihak responden yang masih menghantar barang tersebut kepada pembelinya meskipun tidak menepati perihal seperti yang dijanjikan adalah dianggap sebagai suatu penerimaan dan oleh sebab itu, mereka telah kehilangan hak untuk menolak barang itu. Mereka hanya berhak terhadap remedi dalam bentuk pampasan sahaja. Mahkamah juga menetapkan bahawa pengiraan pampasan merujuk perbezaan antara nilai barangan yang telah diterima dan nilai barangan yang sebenar jika dihantar mengikut perihal atau deskripsi seperti yang termaktub dalam perjanjian kontrak.

Secara ringkasnya, para pengguna atau pembeli mempunyai hak untuk menolak sesuatu barangan jika tidak mematuhi atau menepati perihal seperti yang telah dijanjikan oleh penjual. Namun begitu, perlu diingatkan bahawa hak tersebut hanya boleh dipraktikkan sekiranya telah memenuhi beberapa prasyarat tertentu seperti yang telah dihuraikan tersebut.

3. Jualan melalui Sampel

Menurut terma perundangan, “jualan melalui sampel” merujuk suatu jualan yang melibatkan gerenti tersurat bahawa keseluruhan rupa bentuk dan ciri sesuatu barang akan menyamai sampel atau model barang yang dipamerkan.⁵¹

Di Malaysia, syarat tersirat tentang jualan melalui sampel telah diperuntukkan di bawah Seksyen 17 Akta Jualan Barangan 1957, manakala gerenti tersirat bahawa barang mematuhi sampel telah diperuntukkan di bawah Seksyen 35 Akta Perlindungan Pengguna 1999.

Di bawah Seksyen 17(2) Akta Jualan Barangan 1957, terdapat tiga syarat tersirat yang perlu dipatuhi, iaitu:

- (a) kuantiti hendaklah bersamaan dengan contoh dalam kualiti;
- (b) pembeli hendaklah mempunyai peluang munasabah bagi membandingkan kuantiti dengan contoh;
- (c) barang-barang hendaklah bebas daripada apa-apa kecacatan yang menjadikannya tidak boleh dagang yang mungkin tidak kelihatan pada pemeriksaan munasabah bagi contoh.

Selain itu, Seksyen 35 Akta Perlindungan Pengguna 1999 turut memperuntukkan gerenti tersirat bahawa barang bersamaan dengan sampel dari segi kualiti. Pengguna juga mempunyai peluang yang munasabah untuk

51 Bryan, A Garner. *op.cit.*, hlm. 1338.

membandingkan barang tersebut dengan sampel. Seksyen 35 juga adalah *pari materia* dengan Seksyen 10, Consumer Guarantees Act 1993 yang diaplikasikan di New Zealand. Sebagai contoh, kes *Wagner's Flooring Ltd v Lischynski*⁵² melibatkan pemasangan permaidani yang dipilih oleh pengguna berdasarkan sampel yang ditunjukkan oleh pembekal. Walau bagaimanapun, selepas pemasangan dibuat, permaidani tersebut didapati berbeza daripada sampel yang telah ditunjukkan sebelum itu dan perbezaan tersebut adalah dari segi kemasan. Oleh itu, mahkamah memutuskan bahawa permaidani yang dibekalkan adalah berbeza dari segi kualiti jika dibandingkan dengan sampel. Pengguna tersebut tidak perlu membuat pembayaran kepada pembekal kerana wujudnya pelanggaran terhadap gerenti tersirat bahawa barang bersamaan dengan sampel oleh pembekal. Bayaran tersebut hanya perlu dibuat setelah pembekal menggantikan permaidani yang sedia ada dengan permaidani yang menyamai sampel.

Berdasarkan peruntukan seperti yang telah dibincangkan, jelaslah bahawa seseorang pembeli atau pengguna berhak untuk mendapatkan sesuatu barangan yang menyamai sampel seperti yang telah ditunjukkan semasa perjanjian kontrak terbentuk. Para pembeli juga mempunyai peluang munasabah untuk membandingkan sesuatu barang dengan sampel yang pernah ditunjukkan sebelum itu, iaitu selepas barang tersebut dihantar kepadanya.

JANGKA MASA PELAKSANAAN PRINSIP PILIHAN BAGI KETIDAKPATUHAN TERHADAP PERIHALAN

Secara amnya, tempoh waktu untuk mempraktikkan prinsip pilihan bagi ketidakpatuhan terhadap perihalan atau sampel di bawah undang-undang Malaysia bergantung pada tempoh yang telah ditetapkan dan dipersetujui oleh pihak-pihak dalam sesuatu perjanjian kontrak. Walau bagaimanapun, sekiranya tiada tempoh waktu yang telah ditetapkan semasa pembentukan kontrak berlaku, maka tempoh yang boleh digunakan untuk mempraktikkan prinsip pilihan tersebut adalah dalam tempoh waktu yang munasabah. Oleh itu, tempoh waktu yang munasabah tersebut akan ditentukan oleh mahkamah dan bergantung pada kes tertentu. Mahkamah boleh menentukan tempoh waktu yang berbeza untuk setiap kes yang berlainan.

PENGHARMONIAN ANTARA PRINSIP *KHIYAR AL-RU'YAH* DI BAWAH UNDANG-UNDANG ISLAM DENGAN PRINSIP PILIHAN BAGI KETIDAKPATUHAN TERHADAP PERIHALAN

Khiyar al-ru'yah atau pilihan semasa pemerhatian secara amnya merujuk hak seseorang pembeli sama ada ingin mengesahkan atau meneruskan kontrak atau

52 54 Sask R 225.

menolaknyanya setelah melihat sesuatu barangan yang telah dihantar kepadanya. Di bawah undang-undang Malaysia, prinsip *khiyar al-ru'yah* tidak dinyatakan secara spesifik seperti yang termaktub di bawah sistem perundangan Islam. Namun begitu, aplikasi prinsip *khiyar al-ru'yah* tersebut dapat dilihat dengan jelas di bawah prinsip pilihan bagi ketidakpatuhan terhadap perihal atau sampel. Berdasarkan sistem jualan melalui perihal mahupun jualan melalui sampel, para pembeli berhak atas prinsip pilihan sekiranya mendapati bahawa barang yang dibeli tidak mematuhi atau memenuhi spesifikasi dan jangkaan seperti yang telah dipersetujui oleh kedua-dua pihak dalam sesuatu kontrak dengan syarat bahawa pembeli tersebut telah memaklumkan kepada penjual tentang kualiti dan tujuan pembelian barangan itu.

Prinsip *khiyar al-ru'yah* di bawah undang-undang Islam dapat dianalisis menerusi ayat al-Quran, hadis Nabi Muhammad SAW serta pendapat daripada para ulama. Sebaliknya, prinsip pilihan dalam undang-undang Malaysia pada dasarnya telah disokong oleh undang-undang pengguna. Prinsip pilihan juga dapat dianalisis menerusi undang-undang kontrak, undang-undang komersial, Akta Jualan Barangan 1957, Akta Perlindungan Pengguna 1999 dan kes yang telah diputuskan oleh mahkamah.

Selain itu, terdapat beberapa persamaan antara prinsip *khiyar al-ru'yah* di bawah undang-undang Islam dan aplikasinya di bawah undang-undang Malaysia. Mazhab Maliki dan Hanbali serta sistem perundangan Malaysia membenarkan seseorang pembeli mempraktikkan prinsip pilihan tersebut sekiranya barangan tidak memenuhi perihal atau sampel seperti yang telah dipersetujui oleh kedua-dua pihak pada awalnya dengan syarat perkara subjek itu telah diterangkan dengan jelas semasa tempoh pembentukan kontrak.

Mazhab Maliki dan Hanbali serta sistem perundangan Malaysia juga tidak membenarkan seseorang pembeli untuk menarik balik sesuatu kontrak sekiranya perkara subjek dalam kontrak tersebut adalah sama seperti perihal atau sampel yang telah dipersetujui oleh kedua-dua pihak. Kegagalan pihak pembeli menerima barang tersebut akan membolehkan pihak penjual meminta pihak pembeli supaya membayar ganti rugi yang dialami akibat tindakan pembeli yang menarik balik kontrak itu.

Secara ringkasnya, kedua-dua sistem perundangan, iaitu undang-undang Islam dan undang-undang yang terpakai di Malaysia telah memberikan hak kepada para pengguna untuk melaksanakan prinsip *khiyar al-ru'yah* atau pilihan pemerhatian dalam sesuatu kontrak dengan memenuhi beberapa syarat tertentu.

CADANGAN

Sistem perundangan yang berkesan adalah sangat penting bagi melindungi hak pengguna dalam menjalankan sesuatu transaksi perniagaan pada masa

kini. Pihak berwajib termasuklah kerajaan mahupun swasta hendaklah menyediakan maklumat yang mencukupi kepada pengguna dari segi kualiti barangan dan perkhidmatan yang terdapat di pasaran. Hak pengguna haruslah dijaga dari sudut perundangan yang boleh dipraktikkan semasa berurusan dengan pembekal barangan serta mewujudkan lebih banyak saluran bagi memudahkan para pengguna untuk membuat aduan mengenai sesuatu produk atau perkhidmatan yang tidak memuaskan atau tidak berkualiti. Pihak kerajaan juga perlu mempergiatkan lagi usaha mendidik para pengguna supaya lebih berhati-hati dalam menjalankan apa-apa transaksi perniagaan bagi mengelakkan diri mereka daripada ditipu oleh penjual barang yang tidak bertanggungjawab.

Prinsip *khiyar al-ru'yah* atau pilihan pemerhatian dapatlah dianggap sebagai salah satu remedi terpenting yang telah diperuntukkan di bawah undang-undang Islam dan undang-undang Malaysia bagi memberikan hak kepada pengguna untuk memutuskan sama ada ingin meneruskan kontrak atau menarik balik kontrak tersebut setelah mendapati bahawa spesifikasi kontrak tidak dipenuhi oleh seseorang penjual. Prinsip pilihan tersebut adalah penting untuk memastikan bahawa segala urusan perniagaan dijalankan atas dasar persetujuan bersama serta bebas daripada sebarang elemen yang boleh menyebabkan berlakunya sebarang ketidakadilan terhadap mana-mana pihak dalam sesuatu kontrak. Oleh itu, apabila semua syarat telah dipenuhi, maka pembeli berhak mengaplikasikan prinsip pilihan tersebut tidak kira sama ada pihak penjual bersetuju dengannya ataupun tidak memandangkan telah diperuntukkan dengan jelas di bawah kedua-dua sistem perundangan (undang-undang Islam dan Malaysia). Namun begitu, sekiranya pembeli itu mendapati bahawa sifat barang yang telah dihantar kepadanya adalah sama atau lebih baik daripada apa-apa yang telah dijanjikan oleh pembeli, maka dia tidak berhak untuk menarik balik kontrak tersebut.

KESIMPULAN

Prinsip *khiyar al-ru'yah* merupakan suatu bentuk remedi dan perlindungan yang berkesan terutamanya bagi para pengguna apabila perkara subjek dalam sesuatu kontrak masih tidak wujud semasa pembentukan kontrak berlaku. Prinsip pilihan ini sangat berguna dalam menjalankan urusan perniagaan memandangkan terdapat banyak barangan atau perkhidmatan yang masih belum dibuat atau masih dalam pembinaan semasa sesuatu kontrak dibentuk seperti bangunan dan rumah, komoditi yang perlu diimport dari negara lain dan sebagainya. Melalui aplikasi prinsip *khiyar al-ru'yah*, para pembeli mempunyai hak semasa melakukan pemerhatian terhadap barang yang baru dihantar atau sampai kepadanya, iaitu sama ada ingin meneruskan kontrak ataupun tidak sekiranya dia menganggap bahawa dirinya telah ditipu selepas

mendapati barang tersebut tidak menepati perihalan dan ciri yang telah dijanjikan oleh pembeli.

Secara keseluruhannya, prinsip *khiyar al-ru'yah* dapat memberikan keadilan kepada semua pihak yang terlibat dalam sesuatu transaksi perniagaan yang telah diperuntukkan dengan jelas di bawah undang-undang Islam serta undang-undang yang terpakai di Malaysia.

RUJUKAN

- Abu Daud, Imam al-Hafiz Sulayman Ibn Al-Ash'ath Ibn Ishaq al-Azdi al-Sajistani, 1999. *Sunan Abu Daud. Jilid 3. Salih Ibn 'Abd al-'Aziz Ibn Muhammad Ibn Ibrahim* (ed.). Riyadh: Dar al-Salam.
- Abu Ghuddah, 'Abd al-Sattar, 1985. *Al-Khiyar wa Atharuhu fi al-'Uqud, Madhkal ila Nazariyyat al-Khiyar wa Dirasat Fiqhiyyah Muqaranah li-Ahkam Khiyarat*. Kuwait: Matba'at Maqhaqi.
- Ala' Eddin Kharofa, 1997. *Transactions in Islamic Law*. Kuala Lumpur: A.S. Noordeen.
- Al-Kasani, 'Ala' al-Din Abu Bakr Ibn Mas'ud, 1998. *Bada'i al-Sana'i fi Tartib al-Shara'i*. Beirut: Dar Ihya' al-Turath al-Arabi.
- Al-Sanhuri, 'Abd al-Razzaq, 1981. *Al-Masadir al-Haqq fi al-Fiqh al-Islami, Dirasat Muqaranah bi al-Fiqh al-Islami*. Jilid 4. Beirut: Dar Ihya' al-Turath al-'Arabi.
- Al-San'ani, Abu Bakr 'Abd al-Razzaq Ibn Hammam, 1983. *Al-Musannaf*. Jilid 8. Ed. Habib al-Rahman al-A'zami. Beirut: al-Maktab al-Islami.
- Ibn Nujaym, 2002. *Al-Nahr al-Fa'iq Sharh Kanz al-Daqaiq*. Jilid 3. Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah.
- Al-Shirazi, Abu Ishaq Ibrahim Ibn 'Ali Ibn Yusuf al-Fayruzabadi, 1994. *Al-Muhadhdhab fi Fiqh al-Imam al-Shafi'i*. Jilid 1. Beirut: Dar Ihya' al-Turath al-Arabi.
- 'Asqalani, al-Hafiz ibn Hajar, 1996. *Trans of Bulugh al-Maram min Adillat al-Ahkam*. Riyadh: Dar al-Salam.
- Ibn Rushd, 1983. *Bidayat al-Mujtahid wa Nihayat al-Muqtasid*. Jilid 2. Cairo: Dar al-Kutub al-Islamiyyah.
- Salim Rustum Baz, 1986. *Sharh al-Majallah*. Beirut: Dar Ihya' al-Turath al-Arabi.
- Ibn Qudamah, 2004. *Al-Mughni*. Jilid 4. Cairo: Dar al-Hadith.
- Lee Mei Pheng dan Delta Samen, 1997. *Commercial Law in Malaysia*. Kuala Lumpur: Malayan Law Journal.
- Marghinani, Burhan al-Din Abu al-Hassan 'Ali Ibn Abu Bakr Ibn 'Abd al-Jalil

- al-Rashdani, 1993. *Al-Hidayah fi Sharh Bidayat al-Mubtadi*. Jilid 3. Malal Yusuf (ed.). Beirut: Dar Al-Kutub Al-'Ilmiyyah.
- Nawawi, Abu Zakariyya Ibn Sharaf, 1995. *Al-Majmu' Sharh al-Muhadhdhab*. Jilid 9. Jeddah: Maktabat al-Irshad.
- Sakina Shaik Ahmad Yusoff dan Rahmah Ismail, "Perlindungan Pengguna Di Bawah Undang-Undang: Pembekalan Barang dan Perkhidmatan" dlm. *Jurnal Undang-Undang dan Masyarakat* Vol. 12, hlm. 48-73, 2008.
- Shawkani, Muhammad Ibn 'Ali Ibn Muhammad, 1938. *Nayl al-Awtar Sharh Muntaqa al-Akhbar Min Ahadith Sayyid al-Akhyar*. (ed.) Taha 'Abd al-Rauf Sa'd & Mustafa al-Hawari. Cairo: Maktabat al-Kuliyah al-Azhariyyah.
- Tafsir al-Quran Bahasa Melayu. Surah Al-An'am. <http://www.surah.my/6> [Capaian 19 Oktober 2012]
- Tafsir al-Quran Bahasa Melayu. Surah Al-Maidah. <http://www.surah.my/5> [Capaian 21 Oktober 2012]
- Wu Min Aun dan Beatrix Vohrah, 1996. *The Commercial Law of Malaysia*. Malaysia: Cornell University Press.
- Zayla'i, Abu Muhammad Abdullah Bin Yusuf Hanafi, 1393H. *Nasb al-Rayah li Ahadith al-Hidayah*. Jilid 1. Beirut: Maktabat al-Islamiyyah.
- Zeti Zuryani Mohd Zakuan dan Sakina Shaik Ahmad Yusoff, "Gerenti Tersirat di Bawah Akta Perlindungan Pengguna 1999: Penambahbaikan kepada Syarat Tersirat di Bawah Akta Jualan Barang 1957?" dlm. *Jurnal Undang-undang Malaysia* Jilid 15, hlm. 103, 2011.